

Ve jménu šťastných zítřků!

O připomínání kolektivizace na Voticku

Zpla zapomenuté osudy Františka Slepíčky, Aloise Jaroše, Václava Burdy a Josefa Honse dnes už jen málokomu připomenou dobu třídního boje. Léta spojená s tragickými příběhy, jež byly ve jménu „šťastných zítřků“ prožity v krajině rozeklané vrchovinami na pomezí středních a jižních Čech, kde se odjakživa těžce žilo a pro niž se ujal název Česká Sibiř.

Do širšího povědomí nikdy nevstoupí názvy obcí jako Kamberk (přejmenovaný v letech 1949–1991 na Zlaté Hory), Zvěstov, Křekovice, Ratměřice a dalších z tohoto regionu, v nichž se odehrávaly kolektivizační příběhy. Na rozdíl od Votic, města s „větší“ historií, či obce Jankova, v jejíž blízkosti byla 6. března 1645 svedena jedna z nejkrvavějších bitev třicetileté války. Do dějin se Jankov zapsal dílem šťastné náhody – v okolí bojiště zůstal jedinou zcela nevytápnou vsí. V širším povědomí tak stále žije rčení: *Dopadl jako Kec u Jankova*, odkazující na neúspěch a smrt rakouského maršála Götze v této bitvě. O co známější jsou díky svému rodákovi a historikovi Ouběnice, obec od Votic přibližně 10 km vzdálená, jejímž dějinám, stejně jako Podblanickému regionu, věnoval profesor Josef Petráň (1930–2017) nemalou část svého vědeckého díla. Je obdivuhodné, jakým způsobem tento historik, oborově zaměřený na hos-

V přízemí zrekonstruovaného západního křídla bývalého kláštera, kde v letech 1949–1952 sídlil nejen okresní národní výbor, ale i úřadovna StB, byla 16. listopadu 2018 otevřena nová expozice „Ve jménu šťastných zítřků!“ Kolektivizace na Voticku. Foto: Miroslav Brdek

podářské a sociální dějiny pozdního středověku a raného novověku, propojil a překlenul historii selského stavu s dobou, jejímž svědkem a pamětníkem byl i on sám – tedy s dějinami 20. století.¹ Dokázal vnímat a popsat dějiny „zdola“ – neinterpretovat je pouze prostřednictvím písemných pramenů, nýbrž tam, kde to bylo relevantní za pomoci účastníků konkrétních událostí. I díky tomu začlenil kolektivizaci českého venkova do širších souvislostí, ačkoliv ji popsal v regionální perspektivě Ouběnic a Podblanicka.²

Na tomto místě je třeba zopakovat jména výše uvedených osob a obcí. Ve Zlatých Horách (dnes Kamberk) 9. června 1951 František Slepíčka smrtelně zranil Václava Burdu,³ z místa činu odjel na motocyklu řízeném Aloisem Jarošem ze Zvěstova.⁴ O měsíc později, 6. července, umučili příslušníci StB Josefa Honse, rolníka z Křekovic, zatčeného bez příslušného návrhu 30. června.⁵ Honsovu smrt vězeňští lékaři prezentovali jako infarkt myokardu. Lidé, jichž se tyto tragédie dotkly, dodnes vnímají

1 PETRÁŇ, Josef: *Dvacáté století v Ouběnicích. Soumrak tradičního venkova*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2009.

2 TÝŽ: *Dějiny českého venkova v příběhu Ouběnic*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2011.

3 Václav Burda (1900–1951) do KSČ pravděpodobně nevstoupil, jak se všeobecně uvádí, před druhou světovou válkou, ale v květnu 1945. V pounorovém období patřil tento původně tesařský dělník k regionálním propagátorům kolektivizace. Ve funkci zemědělského referenta ONV Votice a člena MNV ve Zlatých Horách se podílel na prosazování změn, které proměnily českou společnost. Kolektivizace na Voticku měla obzvláště násilný charakter. Burda patrně pro Slepíčku zosobňoval nejen tyto změny, nýbrž i represe, jimiž byla postižena i jeho rodina. Právě zde je asi nutné hledat původ událostí, které měly vést k Burdově zastrašení, nikoliv k zastřelení.

4 Otec Aloise Jaroše původně vlastnil velkostatek, podle dokumentů znárodněný v únoru 1948, takže nadále hospodařil na 27 ha. Jeho syn Alois v té době pracoval jako řidič Středočeských pekáren, později jako účetní na státním statku ve Smiřicích, poté měl brigádu na Dole Nejedlý u Kladna, před zatčením pak na Dole Roudný v okrese Vlašim. Jaroš se Slepíčkou patrně zamýšleli zastrašit jednoho z iniciativních funkcionářů a odradit ho od provádění kolektivizace.

5 Návrh na zatčení dodatečně vypracovalo KV StB Praha až v říjnu, což dokládá jednu z nelegitimních praxí Státní bezpečnosti v té době.

Františka Slepíčku jako rozporuplnou osobnost; snad i proto, že se jednalo o vojenského zběha. Václav Burda, okresní funkcionář KSČ a zemědělský referent Okresního národního výboru (ONV) Votice, byl oproti tomu v letech 1951–1989 vnímán jako oběť třídního boje, rozpoutaného dle dobové frazeologie nepřáteli socialismu a kolektivizace. Jeho „odkaz“ připomíná v Kamberku pamětní deska odhalená 19. září 1971.

O deset let později si jeho smrt připomněli účastníci oficiálně organizované vzpomínkové akce. Jistě nezapomněli na represe rozpoutané příslušníky StB a funkcionáři KSČ a ONV ve Voticích. Ze 120 tehdy zadržovaných a vyslýcháných osob Státní soud v Praze 36 odsoudil. Dvě z nich k trestu smrti – Františka Slepíčku⁶ v nepřítomnosti a Aloise Jaroše, popraveného 17. května 1952.⁷

V paměti místních tyto události žijí, ačkoliv většina z nich si je pamatuje z dětství či je znají jako součást rodinné historie – dodnes jsou však připomínány. Jak o tom svědčí setkání ve Zvěstově, které se uskutečnilo 28. února 2018 a kde jsem v rámci přednášky *Ohlédnutí nejen za rokem 1948* hovořil i o tragickém osudu Josefa Honse. Z reakcí desítek posluchačů bylo zřejmé, že tato část nedávné minulosti je nejen v okolí Zvěstova a Ratměřic stále reflektována. Včetně otázky, proč zrovna v tomto poměrně chudém regionu přistoupili odpovědní lidé při prosazování kolektivizace k takovému násilí. A právě zde jsem byl požádán o spolupráci při realizaci nové expozice ve Voticích (později

pojmenované „*Ve jménu šťastných zítřků!*“ *Kolektivizace na Voticku*).

V podvečer 16. listopadu 2018 se v bývalém klášteře ve Voticích situace opakovala: návštěvníci do posledního místa zaplnili sál při vernisáži výše uvedené expozice. Její autoři se zaměřili na ne zcela známé aspekty násilné kolektivizace českého venkova. Učinili tak prostřednictvím sondy, místopisně vymezené regionem Voticka.⁸

Nebylo náhodné, že novou expozici umístili v jednom z křídel bývalého kláštera. Přinejmenším část jeho areálu od roku 1943 využíval pro své potřeby Okresní úřad v Sedlčanech, od roku 1949 pak ONV Votice. V rámci Akce „K“ vtrhli v noci z 13. na 14. dubna 1950 do kláštera příslušníci StB

a zdejší řádové bratry františkány odvezli do internace. Ti pak v klášteře v Oseku u Duchcova mezi prvními okusili režim, jenž si v ničem nezadal s podmínkami ve věznicích.

Představitelé komunistického režimu se sice prezentovali i jako ochránci historických hodnot, vzápětí ale zničili klášterní knihovnu.⁹ Do jednoho z křídel pak umístili Oddíl StB Votice, jehož příslušníci se podíleli na násilném prosazování kolektivizace. Areál následně sloužil jako internát a učebny učňovské školy; v letech 1957–1997 prostory využíval n. p. Tesla. Po vrácení kláštera Provincií bratří františkánů se zde řádu nepodařilo obnovit své působení. V roce 2008 započala nejprve oprava kostela,

Patrně ve stejných prostorách, v nichž byli v červenci 1951 vyšetřováni hospodáři z okolních vsí, je dnes umístěna ta část expozice, která připomíná působení StB ve Voticích

Foto: Miroslav Brdek

6 František Slepíčka zemřel po přestřelce s Františkem Brabcem, funkcionářem ONV Příbram, 4. května 1955. Několik let předtím se skrýval.

7 Značně spleťtý příběh se vymyká jednoznačnému hodnocení. Srov. BURSÍK, Tomáš: *Osud odbojové organizace Černý lev 777. Příspěvek k historii ozbrojeného odporu proti komunistickému režimu v Československu*. Odbor archiv bezpečnostních složek MV ČR, Praha 2007; TICHÝ, Martin: *Náhlá úmrtí ve vězeňských zařízeních. Několik otázek k problému na příkladu úmrtí Josefa Honse. Paměť a dějiny*, 2010, roč. 4, č. 1, s. 93–107; ŠPAČKOVÁ, Jana (ed.): „*Ve jménu šťastných zítřků!*“ *Kolektivizace na Voticku*. Město Votice, Votice 2018; SMRČKA, Václav: *Lotr po levici, lotr po pravici. Historický román temna 50. let 20. století*. Antonín Drábek Balt-East, Praha 2010.

8 Vice ŠPAČKOVÁ, Jana (ed.): „*Ve jménu šťastných zítřků!*“ *Kolektivizace na Voticku*.

9 Klášterní knihovna, nevyjímaje mnoho set krásných, velmi cenných v kůži vázaných knih – včetně rukopisů a prvotisků, byla vyhozena na chodbu, kde byla následně částečně rozkradena. Až v listopadu 1950 přijeli dva pracovníci z Národní knihovny a „neuspořádaný“ fond převezli do Prahy. Zachráněné knihy byly po roce 1989 vráceny františkánům, některé z nich tvoří část expozice ve Voticích (například první česká tištěná Bible).

následně pak chátrajícího kláštera. Vzhledem k finanční náročnosti se realizovala po etapách. A sice za přispění sbírek, pořádaných městem Votice, zejména ale z Regionálního operačního programu ROP NUTS II Střední Čechy. V roce 2012 získalo klášter město Votice.¹⁰ Představitelé města a spolku Za záchranu kláštera sv. Františka z Assisi dojednali, že v jednom z křídel areálu vybudují stálou expozici připomínající oběti kolektivizace v tomto regionu.

Na jejím vzniku se podíleli lidé mající k městu a jeho okolí vztah, daný jistě i tím, že zde žily generace jejich předků. Například Jana Zelenková, jedna ze zakládajících členek spolku, patří ke čtvrté generaci obyvatel Votic. Ve spolku se podílí na zpracování žádostí o granty a zodpovídá za veřejnou sbírku určenou k získávání financí pro restaurátorské práce na obrazech v Galerii svatého Františka, která je umístěna v areálu kláštera. Při hledání tematicky vhodných výstav v klášteře nemohla pominout dobu kolektivizace a to ji přivedlo k přímé spolupráci na přípravě stálé expozice a brožury „*Ve jménu šťastných zítřků!*“ *Kolektivizace na Voticku*.

Koordinaci prací měla na starosti editorka publikace Jana Špačková. Zde je vhodné uvést, že perzekuce za kolektivizace se přímo dotkla rodiny jejího otce, hospodářící ve Zdeboři u Votic. Absolventka FF UK v Praze, členka Vlastivědného klubu Votice, mající zkušenost s prací v rozhlasu a v tisku, působí současně jako kronikářka Města Votice a Obce Ješetice. Je autorkou publikací *Deník Bronislavy Herbenové. Život ženy na přelomu 19. a 20. století* (Nová Forma, Týn nad Vltavou 2014) a *Jan Herben. Novinář, politik a spisovatel 1857-1936* (Nová Forma, Týn nad Vltavou 2015). Mimo uvedené editorské práce připravila k vydání *Pamětní knihy Politické obce Ješetice* (Nová Forma, Týn nad Vltavou 2014). V roce 2010 také spolupracovala s Českou televizí na jednom z dílů ze série *Příběhy domů - Herbenův dům*.

Snad právě za podobným katrem příslušníci StB nutili na zemi ležet zatčené hospodáře. Nasadili jim tmavé svářečské brýle, aby nevěděli, kdo vedle nich trpí, zejména ale, kdo je s nelidskou brutalitou „vyslýchá“.

Foto: Miroslav Brdek

Mezi další členy autorského týmu patří Jiří Maršíček narozený v Hlohově u Zvěstova. Rod Maršíčků zde žil a hospodařil a dodejme, že po vynucené „přestávce“ opět hospodaří již od 17. století. Předci pana Maršíčka postupně vybuodovali prosperující hospodářství. On sám si ale vybavuje některé fáze násilné kolektivizace. To, jak rodiče vystoupili a později opět museli vstoupit do JZD. Jak se jeho vedení násilně chovalo k lidem i k němu.

Jiří Maršíček, jako farník kostela sv. Františka, inicioval veřejnou sbírku na opravu kostela a jednoho křídla kláštera. Patří k zakládajícím členům spolku. K tisku připravil popularizační brožurku *Kláštevní kostel sv. Františka z Assisi a okolí a Galerie sv. Františka z Assisi - klášterní kostel Votice* vydané římskokatolickou farností ve Voticích v roce 2011. Při přípravě stálé expozice si nejednou vybavil vyprávění bývalého votického kronikáře Pavla Pavlovského o tom, jak se v 50. letech z kláštera ozýval nářek mučených lidí.

Muzejní expozice a stejnojmenná brožura „*Ve jménu šťastných zítřků!*“ *Kolektivizace na Voticku* by nevznikly

také bez Václava Šustra, autora mnoha textů a seznamů perzekvovaných zemědělců, absolventa strojní a stavební průmyslovky a Energetického institutu, před odchodem do důchodu podnikatele ve stavebnictví. Historie je jeho koníčkem od mládí, o čemž svědčí publikace, jejichž je spoluautorem či editorem: jednak rodinné kroniky *O našich pro naše, díl 1. a 2.* (vydané soukromým nákladem v letech 2014 a 2016) a jednak publikací *Cestou kříže Votickem. Drobné sakrální stavby* (Město Votice, Votice 2010), *Kalvárie u Miličína* (Miličín 2014), *Husité na Voticku* (Náboženská obec Církve československé husitské - CČSH, Votice 2015). V současnosti působí jako jednatel Vlastivědného klubu Votice a předseda Rady starších Náboženské obce CČSH ve Voticích. Perzekuci zažil od mládí až do roku 1989, ať již jako syn faráře CČSH či synovec soukromě hospodářícího rolníka.

Právě díky jejich zkušenostem vznikla v České republice nejen tematicky ojedinělá expozice. Vždyť první a poslední výstavu - nikoliv stálou expozici, jakkoliv v současnosti existuje její putovní verze - o kolektiviza-

¹⁰ Město odkoupilo tři klášterní křídla, čtvrté františkáni bezúplatně převedli na farnost.

ci, realizovanou ve spolupráci Ústavu pro studium totalitních režimů a Národního zemědělského muzea (*Rozkulačeno! Půlstoletí perzekuce českého stavu*), mohli zájemci navštívit

od května 2016 do září 2017. Výše jmenovaní autoři představili kolektivizaci na Voticku v nadregionální perspektivě. A to nejen díky svým dosavadním zkušenostem, ale také

díky archivnímu výzkumu, při němž dovedli oficiální „obraz“ kolektivizace korigovat svědectvím pamětníků a znalostí dobových reálií.

Martin Tichý

Pietní setkání v Mauthausenu

Dne 24. října 1942 v 8.30 hodin začala v Mauthausenu největší poprava Čechů v historii koncentračního tábora. Každé dvě minuty stékala po červeně natřené podlaze podzemního bunkru krev dalšího ze zavražděných. U pomyslného výškoměru bylo do 17.42 hodin ranou do týla popraveno 262 obětí – vlastenců, nejbližších podporovatelů a příbuzných sedmi statečných parašutistů odhalených 18. června 1942 v pravoslavném chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Praze, kteří bezesbytku naplnili složenou vojenskou přísahu.

Již několik let mne organizátoři říjnového pietního setkání v Mauthausenu Jaroslav Čvančara, Vojtěch Šustek a Vlastislav Janík zvou k uctění památky československých obětí protinacistického odboje. Vzpomínkové akty se zde konají od roku 2008, kdy ve výroční den říjnové popravy přijelo do tábora uctít památku věrných zesnulých prvních asi 15 lidí. Při posledním pietním setkání 24. října 2018 se nás shromáždilo přibližně 150: od studentů až po seniory včetně příbuzných mauthausenských vězňů, z nichž někteří místo nacistického barbarství navštěvují každoročně.

Celý den nás zkrápěl déšť – místy i se sněhem, právě jako onoho osudného 24. října 1942. Vlasta Janík se mi svěřil, že je tomu rád. Rozuměl jsem mu... Po příchodu do koncentračního tábora se nám dostalo pocty, neboť nás osobně přivítali člen rakouského mauthausenského výboru Albert Langanke a současný prezident Mezinárodního mauthausenského výboru Guy Dockendorf.

Dalších několik hodin jsme prožili při komentované prohlídce. Naším zasvěceným průvodcem byl Vlastislav Janík, člen Mezinárodního mauthausenského komitétu a spoluautor knihy *Mauthausen – konečná stanice. Dějiny koncentračního tábora* (Toužimský & Moravec, Praha 2017), která vedle vyprávění vězně Hanse Maršálka (1914–2011) a svědectví několika dalších českých mauthausenských vězňů přibližuje na více než 400 autentických fotografiích a dokumentech (ze sbírky J. Čvančary) utrpení, ale i smysl obětí vězňů tohoto koncentračního tábora.

Od samých počátků měla v sobě pietní vzpomínková akce duchovní rozměr, proto každoročně do Mauthausenu přijížděl též kněz, který v táborové kapli sloužil pobožnost. Poslední tři roky se Božích služeb ujímá policejní jáhen Jiří Ignác Laňka. Bohoslužby mají ekumenický ráz, vždyť mezi zavražděnými odbojáři najdeme velké množství křesťanů napříč konfesemi. Při závěrečné vzpomínce na oběti tak zazněla například i jména Aloise a Vlastimila Moravcových, kteří patřili k živým úřům žižkovské náboženské obce Církve československé (husitské), v níž drázní inspektor Alois Moravec dokonce zastával funkci zástupce rady starších. Ve stejné pražské čtvrti byli pravidelnými návštěvníky bohoslužeb Českobratrské církve evangelické Petr a Liboslava Fafkovi s dcerami Relou a Liboslavou. Z početného zástupu popravených věřících České pravoslavné církve, jejíž představitelé poskytli azyl parašutistům po realizaci operace Anthropoid, můžeme kupříkladu zmínit jména Marie Čiklové, manželky kněze kostela sv.

Památník československých politických vězňů v Mauthausenu se sochou Vězeň patří k nejpůsobivějším národním památníkům

Foto: Martin Jindra

Cyrila a Metoděje; Marie Sonnevendové, manželky předsedy pražské církevní obce, a její dcery Ludmily; Marie Loudové a jejího manžela Karla, který vypomáhal jako kostelník v pravoslavném chrámu v Resslově ulici; rodiny kostelníka a krejčího Václava Ornesta a mnoho dalších. Bez jejich pomoci by útok na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha nebylo vůbec možné uskutečnit.

Obětavost patří k aktivním principům naplněného lidského života. V koncentračním táboře Mauthausen si její hodnotu můžeme velice zřetelně a konkrétně uvědomit. I za to patří organizátorům náš dík.

Martin Jindra